

Meg kell még jegyeznünk, hogy a XVI. századból ilyen görénak vagy strázsálóhelynek a rajza is ránk maradt. Nem viskó vagy gunyhó az, hanem deszkából összetákoltt, prédikációs-szék-féle alkotmány, melybe lépcsőn lehetett fölmenni; onnét felülről néztek szét azután a strázsák.

Hogy a ráczok és a horvátok ezt a görét *csárdáknak* hívták, nem kell bővebben magyaráznunk. Tömérdek emlék szól erről, s a *csárdák* szó még a magyar nyelvű írásokban is előfordul. A *skárt* szó szintén strázsálóhelyet vagy görét jelentett. Azokat, a kik itt őrködtek, a hivatalos írások is *skárt-legényeknek* (Skartleute) nevezik. Ezek állandóan az úgynevezett *Krabatische Gräniz*-ekről szóló kimutatásokban szerepelnek. Csak például említjük, hogy az 1559., 1563—1564., 1576. és 1577. évi hivatalos kimutatások számszerint felsorolják a skártokat és a bennök őrködő skárt-legényeket. (Steyerorsz. tartományi ltr. Militaria 562., 566., 734. fasc.) Az 1559. évi kimutató példának a bikácsi és a zenggi skárt-legényekről írja: „so tag und nacht zwischen den türkisch schlössern auf der wacht und skart liegen müssen“. (U. o. 562. fasc.)

ÖDÖNGÖ ÁBEL.

Tar és tor. Nem a „kopasz“, nem is a „vendégség, lakoma“ jelentésű szókra, hanem a *tar* és *tor* egy-egy speciálisabb, kevésbé ismert jelentésére nézve kértek tőlünk fölvilágosítást: „Mi a különbség a személyragos *tarja* és *torja* között?“

A MTsz. szerint *tarja*: „a marha nyakának felső része, tarkója“. Ezt értik alatta Czegléden, Kecskeméten, Szatmár-Németiben, Rimaszombatban, Háromszéken. Borsodban és Hegyalján a marha bal vállrészét *kis tarjának*, a jobb vállrészét pedig *nagy tarjának* nevezik. Győrben és Baján ellenben a. m.: „hátszin, a marha gerince húsosul“. CzF. szerint *tar*, *tarj* vagy *tarja* „a szarvasmarhának az a része, mely a lapoczkák fölött emelkedik“. A lónál ugyanez a rész — mondja CzF. — *mar* vagy *marj*, az embernél pedig *tarkó*. Ball. Teljes Szótárában *tarj*, *tarja* „a levágott marhának lapoczkája körüli része“; Magyar-Német szótára szerint pedig ugyanez a. m. *oberschäl*, ez pedig Frecskainál (Mest. Szótára, 31. füz.): „fösäl, sárpecsenye, búbjahús“, míg a *tarja* németül: „garb“.

Bármily ingadozók is a *tar* vagy *tarja* szónak eme jelentései, egyben mégis tökéletesen megegyeznek, t. i. hogy *semmmiféle más állatnak, csakis a marhának van tarja*.

Torja ellenben csakis a rovaroknak van. Így nevezte el Frivaldszky Imre 1834-ben (Akad. Évk.) a rovarok „thorax“-át. Utóbb a Toldy-féle Tudományos műszótár 1858-ban általánosítani akarta e szót nemcsak a rovarok, hanem minden állat thoraxára, vagyis mellkasára. Zoologusaink azonban megmaradtak a Frivaldszky-féle értelmezés mellett s ha *torról* beszélnek, csakis a rovarok mellkasára értik.

A *tar* vagy *tarja* tehát (marhára értve) régi jó magyar szó; a *tor* pedig a mell vagy mellkas jelentésében csinált szó, a mely alkalmasint a görög $\Theta\acute{\omega}\rho\alpha\zeta$ fölkoncsolásából keletkezett.

SZILY KÁLMÁN.

Tövök = szegeződik, fúródik. A m. *tű* (nadel) szó eredetére Szarvas (Nyr. XXI. 193.) és Simonyi (TMNy. 330.) körülbelül egyszerre jöttek rá. E szerint a *tő* \sim *tű* egy *töv* \sim *tövök* (szegezni, szúrni, szegeződni, fúródni) ige melléknévi igeneve, eredetibb igeneve **tövő* volt. Magára az igére eddig csak egy adatot tudtunk, vö. Apor-c. 19.: Mencz meg engemet a sarbol, hogy ne *tőyem* bele. Van az igére egy második adat is, s ez az Érdy-c. 48. (kiadás 74.) lapján olvasható. Az adat ez: „hogy . . . yobban zywnkben *tewyyeek* az ew zent emlekőzety“.

MELICH JÁNOS.

Tuhad. A régi Tájszótár (1838) így közli ezt a szót: „*Tuhadni* . . . ? Szathmár vidéki szó, Gáthy János“. Ebből azt veszem ki, hogy Gáthy hallotta, de nem tudta, mit jelent. Pedig nem ismeretlen, s a szótár szerkesztőjének csak bele kellett volna pillantani *Baróti* Kisded Szótárába, a hol ez van róla: „*Tuhadni*: *tuhulni*, feltöltődni, — halmozódni, — torlódni, rakásra gyűlni. *Fel-*, *meztuhadtak* az árkok; *tuhasztás*: feltöltés, rakás, halmozás, torlás; *tuhasztani*, *tuhasztott* p. o. föld“. *Sándornál* is ezt olvashatta volna: *Tuhadni*, *tuhulni*. Aggeri. Congeri, Acervari“. *Kreszn.-nél* szintén. (Sőt már *MA.-nál* megvan a „*tuhasztás*“, s így értelmezve: aggeratio.)

Az újabb szótárak, nevezet szerint *CzF.* és *Ball.* csak *Barótit* és egymást másolják; amabban az az eredeti, hogy a kölcsönzött értelmezéshez hozzáteszi még ezeket: „földagad“, „földuzzad“, s etymologizál, felhozván a mandsu *tuhen*, *tuhí*, s a latin *tumet*, *tumor* rokon (?) szókat. Itt említem *Dankovszky-t* (1833), a kinek *tuhad*, *tuhaszt*, *tuhul* = condensari, -re, fester, steifer, werden, machen, — s szláv szó (tuhnauti), — *SimB.* és *Kel.* mélyen hallgatnak.

Ezektől különböző jelentésben mutatja be a *tuhad* szót a *NySz.* és a *MTsz.* Amaz ezeket közli: *betuhad*, *betuhaszt*, *tuhasztás* (obturo, obturo, aggeratio [MA.], verstopft werden, verstopfen, Aufhäufung, Ausbreitung [?]). Ebben *duhad* czimzó alatt találkozunk vele, ily értelmezéssel: dugul, bedugul. „Az egyik pipaszár nagyon *be* van *tuhadva*“.

Ilyenformán bajos eligazodni a *tuhad* körül. Én itt nem keresem az etymonját és eredeti jelentését, van-e köze a székely *duvad-dal* (Vadr.: duhad v. duvad: a hó a házról), se nem próbálom a különféle jelentéseit megegyeztetni, csak azt írom le emlékezetből, mi s minek ismerem a néptől. Íme: „Ne csókold ott azt a gyereket, mert *eltuhad* a füle“ (elsüketül, elmegy a füle hangja). „Úgy *eltuhadt* a lábam, egy lépést se tudtam menni“ (elzsibbadt,